

KONIEC IMPÉRIÍ: 5 PREKVAPIVÝCH LEKCIÍ Z ÉRY DEKOLONIZÁCIE

Svet bezprostredne po druhej svetovej vojne pripomínal gigantické stavenisko na ruinách starých poriadkov. Európske mocnosti, hoci víťazné, boli vyčerpané a ich koloniálne impériá sa začali otriasať v základoch. Na rázcestí dejín sa zrodila zásadná otázka: Čo skutočne definuje veľkosť národa, ak to nie sú zbrane ani nahromadené zlato? Éra dekolonizácie nebola len administratívnym procesom odchodu guvernérov; bol to hlboký civilizačný posun, ktorý prekreslil mapu sveta a dodnes definuje pravidlá globálnej hry o moc a identitu.

1. Skutočná veľkosť nie je v moci (Prípád Mahátmá Gándhí)

V dejinách moci málokto fascinuje historikov tak ako Mahátmá Gándhí. Tento „veľký duch“ (ako znie preklad indického čestného titulu Mahátmá) dokázal niečo, čo popiera bežnú politickú logiku: porazil impérium tým, že kategoricky odmietol moc. Gándhí bol unikátom v tom, že nedychtil po postavení ani sláve. Ak by mu ponúkli indický trón, odmietol by ho, drahé kamene by predal a peniaze rozdelil chudobným.

Jeho koncept pasívneho odporu a občianskej neposlušnosti nebol prejavom slabosti, ale vedomým „konfliktom myšlienky s fyzickým násilím“. Táto morálna prevaha ukázala, že spravodlivosť dokáže byť silnejšia než armáda vyleštených bajonetov.

„Ludská veľkosť nespočíva ani v nahromadených pokladoch, ani v ničivosti zbraní, ale jedine v práve a v spravodlivosti.“ — Mahátmá Gándhí

2. Geopolitický balans ako cesta k vplyvu (India medzi blokmi)

Po získaní nezávislosti v roku 1947 sa India pod vedením svojho prvého premiéra Džaváharlála Néhrúa stala vzorom pre krajiny, ktoré odmietli byť pešiakmi v šachovej partii studenej vojny. Néhrú pochopil, že skutočná suverenita spočíva v schopnosti nepatriť ani do jedného silového poľa superveľmocí.

Néhrú vnímal Indiu ako prirodzený most medzi Východom a Západom. Kritizoval Európu za to, že je príliš zatažená svojím „dedičstvom konfliktov“, a veril, že Ázia musí priniesť novú kvalitu medzinárodných vzťahov.

Pre nás je fascinujúcou historickou perličkou, že Néhrú mal k našej krajine osobný vzťah. Už 20. augusta 1938 navštívil so svojou dcérou Indirou (budúcou premiérkou) Bratislavu. Na jednej z bratislavských ulíc dodnes nájdeme pamätnú tabuľu pripomínajúcu ich stretnutie so slovenským novinárom a neskorším diplomatom Vladimírom Clementisom. Už vtedy Néhrú vnímal meniacu sa realitu sveta, ktorú politici vtedajšieho Západu často ignorovali.

3. Rok 1960 – Keď sa Afrika nadýchla slobody

Rozklad koloniálneho systému v Afrike prebehol v mnohých ohľadoch prekvapivo dynamicky a v porovnaní s inými regiónmi relatívne pokojne. Mnohé národy prešli systematickou cestou od koloniálnej správy cez samosprávu až po autonómiu.

Tento proces vyvrcholil v ikonickom roku 1960, ktorý do dejín vošiel ako „Rok Afriky“. V tomto roku získalo nezávislosť až 17 afrických štátov, ktoré sa jeden za druhým vymaňovali spod cudzej nadvlády. Hoci tento proces mal aj svoje tragické jazvy – najmä v Alžírsku,

Kongu či Angole, kde mala dekolonizácia dramatický a krvavý priebeh – rýchlosť, akou sa koloniálny model v Afrike zrútil, zostáva jedným z najväčších geopolitických zemetrasení 20. storočia.

4. Ideologické jazvy na mape Ázie (Vietnam a Kórea)

Dekolonizácia v Ázii mala podstatne tragickejší rozmer. Tu sa úprimný národnooslobodzovací boj nebezpečne zmiešal s ideológiou a záujmami supervelmocí. Vietnam a Kórea sa stali obeťami tohto „únosu“ národných ambícií studenou vojnou. Kórea zostala rozdelená na 38. rovnobežke, zatiaľ čo Vietnam sa po porážke Francúzov rozštiepil na komunistický sever pod vedením Ho Či Mina a proamerický juh.

Ľudská cena týchto konfliktov bola nesmierna. Šokovaným svedomím sveta sa stala fotografia z 8. júna 1972, na ktorej dievčatko Kim Phuc uteká nahé a popálené po útoku napalmom. Pre milovníkov vedy dodajme, že napalm je vysoko horľavá zmes benzínu či ropy s gélotvornými látkami, ktorá bola vyvinutá práve pre svoju schopnosť prilnúť k povrchu a spôsobiť ničivé škody. Táto fotografia sa stala mementom toho, ako krvavo môže skončiť zápas o slobodu, ak sa z neho stane bojisko cudzích ideológií.

5. Neokolonializmus – Sloboda, ktorá má háčik

Napriek tomu, že politické mapy sú dnes plné suverénnych štátov, realita býva neraz trpkšia. Mnohé krajiny, najmä v Afrike, sa síce zbavili cudzích vlajok a hymien, no zostali v stave, ktorý nazývame neokolonializmus.

Ide o „zastrenú formu závislosti“, kedy krajiny zostávajú chudobné a hospodársky úplne pripútané k svojim bývalým kolonizátorom alebo k vyspelým ekonomikám. Politická nezávislosť bez ekonomickej sily je len polovičnou slobodou. Tento paradox nám ukazuje, že kolonializmus nezmizol, len zmenil svoju tvár z vojenskej na finančnú.

Záver: Svet na ceste k jednote alebo novým konfliktom?

Džaváharlál Néhrú veril, že svet nezadržateľne smeruje k jednote a že politika by sa mala vyhýbať konfliktom. Dnes, s odstupom desaťročí, si musíme kľásť otázku: Sme dnes skutočne slobodní, alebo sme len vymenili staré formy kolonializmu za nové, neviditeľné ekonomické putá?

Lekcie z dekolonizácie nám pripomínajú, že cesta k skutočnej samostatnosti je behom na dlhú trať. A ako nás učil Mahátmá Gándhí, jediným trvalým pilierom mieru a skutočnej ľudskej veľkosti zostáva právo a spravodlivosť. Bez nich je každá nezávislosť len prázdny slovom na papieri.